QO‘QON DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI ILMIY XABARLARI
(2026-yil 10-son)

PEDAGOGIKA
PEDAGOGY

https://doi.org/10.70728/c.series.ped.v08.i10.090

BO‘LAJAK INGLIZ TILI O‘QITUVCHILARI REFLEKSIV KOMPETENSIYASINI INTEGRATIV YONDASHUV ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISHNING PEDAGOGIK SHART-SHAROITLARI

Ashurova Zulayho Holdaralievna
O‘zbekiston davlat jahon tillari universiteti mustaqil izlanuvchisi

Annotatsiya. Maqolada bo‘lajak ingliz tili o‘qituvchilarining refleksiv kompetensiyasini integrativ yondashuv asosida takomillashtirishning nazariy-metodologik asoslari, bu jarayonga to‘sqinlik qiluvchi omillar va ularni bartaraf etishga xizmat qiluvchi pedagogik shart-sharoitlar tizimi kompleks tahlil qilinadi. Muallif xorijiy (Zeichner, Korthagen, Kolb, Wallace, Brookfield, Schön) va mahalliy (Azizxo‘jayeva, Xodjayev, Normurodova) tadqiqotchilarning qarashlariga tayanib, muammolarni besh guruhga — motivatsion, kognitiv, metodik, tashkiliy va raqamli — tasniflaydi, ularning o‘zaro sabab-oqibat bog‘liqligini ochib beradi hamda O‘zbekiston, Finlyandiya va Buyuk Britaniya tajribasini qiyosiy tahlil qilish orqali muammoning dolzarbligini empirik jihatdan asoslaydi. Tahlil natijalari asosida beshta pedagogik shart-sharoitdan iborat amaliy tizim ishlab chiqilgan.

Kalit so‘zlar: integrativ yondashuv, refleksiv kompetensiya, pedagogik shart-sharoit, teacher-researcher, kasbiy tayyorgarlik, oliy ta’lim, refleksiv jurnal, raqamli portfolio.

Аннотация. В статье представлен комплексный анализ теоретико-методологических основ совершенствования рефлексивной компетенции будущих учителей английского языка на основе интегративного подхода, факторов, препятствующих данному процессу, и системы педагогических условий для их преодоления. Опираясь на взгляды зарубежных (Зейхнер, Кортаген, Колб, Уоллес, Брукфилд, Шён) и отечественных (Азизходжаева, Ходжаев, Нормуродова) исследователей, автор классифицирует проблемы по пяти группам — мотивационные, когнитивные, методические, организационные и цифровые, — раскрывает их причинно-следственную взаимосвязь, а также обосновывает актуальность проблемы посредством сравнительного анализа опыта Узбекистана, Финляндии и Великобритании. По результатам анализа разработана практическая система из пяти педагогических условий.

Ключевые слова: интегративный подход, рефлексивная компетенция, педагогическое условие, учитель-исследователь, профессиональная подготовка, высшее образование, рефлексивный журнал, цифровое портфолио.

Abstract. The article presents a comprehensive analysis of the theoretical and methodological foundations for enhancing the reflective competence of prospective English language teachers through an integrative approach, the factors hindering this process, and a system of pedagogical conditions for overcoming them. Drawing on the work of foreign (Zeichner, Korthagen, Kolb, Wallace, Brookfield, Schön) and national (Azizkhodjaeva, Khodjaev, Normurodova) scholars, the author classifies the obstacles into five groups — motivational, cognitive, methodological, organizational and digital — reveals their causal interdependence, and substantiates the urgency of the problem through a comparative analysis of the experience of Uzbekistan, Finland and the United Kingdom. Based on the analysis, a practical system of five pedagogical conditions has been developed.

Keywords: integrative approach, reflective competence, pedagogical condition, teacher-researcher, professional training, higher education, reflective journal, digital portfolio.

KIRISH. Bo‘lajak ingliz tili o‘qituvchisining kasbiy tayyorgarligi endilikda faqat lingvistik va metodik bilimlar bilan cheklanmaydi — u o‘z faoliyatini muntazam tahlil qiluvchi, undan xulosa chiqaruvchi va amaliyotini izchil takomillashtiruvchi mutaxassis, ya’ni «teacher-researcher» sifatida shakllanishi lozim. Zamonaviy chet tili ta’limi nazariyasida bu sifat «refleksiv kompetensiya» tushunchasi orqali ifodalanadi va u nafaqat kasbiy mahoratning, balki uzluksiz kasbiy o‘sishning ham markaziy mexanizmi hisoblanadi.

Muammoning dolzarbligi shundaki, O‘zbekiston oliy ta’lim tizimida chet tili o‘qituvchilarini tayyorlash amaliyoti hanuzgacha asosan lingvistik va metodik bilim uzatishga yo‘naltirilgan bo‘lib, talabaning o‘z pedagogik faoliyatini tanqidiy tahlil qilish qobiliyatini shakllantirishga alohida institutsional e’tibor qaratilmagan. Bu holat, o‘z navbatida, bitiruvchilarning kasbiy moslashuvchanligi va uzluksiz o‘z-o‘zini rivojlantirish salohiyatiga salbiy ta’sir ko‘rsatadi. Shu bois masalani nafaqat nazariy, balki amaliy-institutsional nuqtai nazardan ham o‘rganish zaruriyati yuzaga keladi.

Ushbu vazifani amalga oshirish esa faqat umumiy nazariy tavsiyalar bilan emas, balki ta’lim jarayonini ilmiy asoslangan tamoyillar asosida tashkil etish va tegishli institutsional shart-sharoitlarni yaratish orqaligina mumkin bo‘ladi. Ushbu maqolaning maqsadi — integrativ yondashuv asosida refleksiv kompetensiyani takomillashtirishning tamoyillarini, bunga to‘sqinlik qiluvchi omillarni, ularning xalqaro tajribadagi ko‘rinishini va ushbu omillarni bartaraf etuvchi pedagogik shart-sharoitlarni ilmiy asoslashdan iborat.

Tadqiqot vazifalari sifatida quyidagilar belgilandi: 1) integrativ yondashuvning nazariy-metodologik tamoyillarini xorijiy va mahalliy manbalar tahlili asosida aniqlash; 2) O‘zbekiston OTMlarida refleksiv kompetensiya rivojlanishiga to‘sqinlik qiluvchi omillarni

tasniflash va ularning o‘zaro bog‘liqligini ochib berish; 3) mazkur holatni xalqaro tajriba bilan qiyoslash; 4) aniqlangan muammolarni bartaraf etishga xizmat qiluvchi pedagogik shart-sharoitlar tizimini ishlab chiqish. Tadqiqotda ilmiy adabiyotlarni tizimli tahlil qilish, qiyosiy-tipologik tahlil hamda kontent-tahlil metodlaridan foydalanildi.

1. Mavzuning o‘rganilganlik darajasi.

Refleksiv kompetensiya muammosi xorijiy pedagogika fanida XX asrning oxiridan boshlab faol o‘rganib kelinmoqda va bu borada shartli ravishda uch ilmiy yo‘nalishni ajratish mumkin. Birinchisi — K.Zeichner va D.Liston, F.Korthagen kabi olimlar vakili bo‘lgan nazariy-konseptual yo‘nalish bo‘lib, ular refleksiyani o‘qituvchi kasbiy mahoratining markaziy elementi sifatida talqin qiladi [1; 2]. F.Korthagen, xususan, o‘qituvchi rivojlanishini «piyoza modeli» (onion model) orqali izohlab, tashqi xatti-harakat darajasidan tortib ichki shaxsiy missiya darajasigacha bo‘lgan olti qatlamni ajratadi va chuqur o‘zgarish faqat chuqur refleksiya orqali yuz berishini asoslaydi [2].

Ikkinchi yo‘nalish — D.Kolbning tajribaviy o‘rganish nazariyasiga asoslangan bo‘lib, unda refleksiya to‘rt bosqichli tsiklik jarayon — aniq tajriba, refleksiv kuzatuv, mavhum kontseptuallashtirish va faol eksperimentlash — sifatida namoyon bo‘ladi [3]. Ushbu model refleksiyani bir martalik akt emas, balki doimiy takrorlanuvchi sikl sifatida ko‘rish imkonini beradi, bu esa uni ta’lim dasturiga uzluksiz kiritish zaruratini kuchaytiradi.

Uchinchi yo‘nalish — M.Wallace boshchiligidagi amaliy-metodik yo‘nalish bo‘lib, u J.Dewey va D.Schönning refleksiv amaliyot g‘oyalarini bevosita chet tili o‘qituvchilarini tayyorlash amaliyotiga tatbiq etadi [4]. D.Schön o‘zining «reflection-in-action» va «reflection-on-action» tushunchalari orqali refleksiyaning ikki xil vaqtinchalik shaklini — harakat jarayonidagi va harakatdan keyingi tahlilni — farqlaydi, bu farq esa amaliy pedagogik tayyorgarlik dasturlarini loyihalashda muhim metodologik asos bo‘lib xizmat qiladi [17]. Bundan tashqari, B.Larrivee refleksiya darajalarining ierarxik modelini taklif etib, uni yuzaki (texnik), pedagogik va tanqidiy (critical) darajalarga ajratadi hamda faqat muntazam, tizimli mashq orqaligina yuqori — tanqidiy — darajaga erishish mumkinligini ko‘rsatadi [6]. Bu model amaliyotchilar uchun refleksiya sifatini baholashning aniq mezonini beradi.

Mahalliy pedagogika fanida N.N.Azizxo‘jayeva pedagogik mahoratni ichki motivatsiya va ongli o‘z-o‘zini boshqarish bilan bog‘lasa [11], B.X.Xodjayev bo‘lajak o‘qituvchining kasbiy kompetentligini rivojlantirishning tizimli yo‘llarini asoslab beradi [12]. N.Normurodova esa bo‘lajak o‘qituvchilarning kasbiy refleksiyasini shakllantirish masalalarini o‘rganib, milliy ta’lim tizimidagi institutsional bo‘shliqlarga alohida e’tibor qaratadi [15]. Rossiya pedagogika maktabida ham mazkur muammo faol o‘rganilmoqda: Ye.L.Ushakova refleksiv kompetentlikning tarkibiy tuzilishini tahlil qilsa [13], S.V.Kozlov bo‘lajak o‘qituvchida refleksiv kompetentlikni shakllantirish metodikasini ishlab chiqqan [14].

Yuqoridagi tahlil shuni ko‘rsatadiki, mavzu bo‘yicha nazariy asos yetarlicha shakllangan, biroq mavjud tadqiqotlarning aksariyati muammoni yakka omil (faqat metodik

yoki faqat tashkiliy) doirasida ko‘rib chiqadi. Muammolarning tizimli, o‘zaro bog‘liq xarakterini va ularga integrativ, kompleks yondashuv orqali javob berish zaruratini alohida ilmiy asoslash — mazkur maqolaning ilmiy yangiligini tashkil etadi.

2. Integrativ yondashuvning asosiy tamoyillari.

Yuqorida ko‘rib chiqilgan uch ilmiy yo‘nalishni sintez qilish natijasida integrativ yondashuvning quyidagi to‘rtta o‘zaro bog‘liq tamoyili ajratiladi.

Birinchidan, uzluksizlik va izchillik tamoyili — refleksiya alohida bir kurs yoki bir fan doirasida emas, balki ta’limning barcha bosqichlarida — nazariy tayyorgarlik, pedagogik amaliyot va mustaqil kasbiy faoliyatda — izchil davom etadigan jarayon sifatida tashkil etilishini nazarda tutadi. D.Kolbning tsiklik modeli [3] aynan shu tamoyilning nazariy asosini tashkil etadi: refleksiya bir martalik topshiriq emas, balki doimiy takrorlanuvchi amaliyot bo‘lishi kerak.

Ikkinchidan, amaliyot bilan bevosita bog‘liqlik tamoyili — refleksiya mavhum, umumiy mulohaza yuritish emas, balki aniq pedagogik vaziyatlar, real dars tajribasi asosida tashkil etilishini talab qiladi. Bu tamoyil D.Schönning «reflection-in-action» va «reflection-on-action» kontseptsiyalariga [17] bevosita tayanadi va nazariy bilim bilan amaliy tajriba o‘rtasidagi bo‘shliqni to‘ldiruvchi mexanizm vazifasini bajaradi.

Uchinchidan, o‘qituvchining tadqiqotchi (teacher-researcher) sifatidagi faoliyati tamoyili, ya’ni bo‘lajak o‘qituvchi o‘z dars jarayonini ilmiy kuzatuv ob’ekti sifatida ko‘ra olishi, muammoni aniqlab, gipoteza qo‘yib, uni amaliyotda sinab ko‘rish qobiliyatiga ega bo‘lishi nazarda tutiladi [1; 5]. J.Richards va C.Lockhart aynan shu pozitsiyani chet tili o‘qituvchisi kasbiy identikligining ajralmas qismi sifatida ko‘rsatadi [5].

To‘rtinchidan, darajama-daraja chuqurlashish tamoyili — B.Larriveening ierarxik modeliga [6] asoslanib, refleksiv ta’lim dasturi talabani avval yuzaki (texnik) darajadan pedagogik, so‘ngra tanqidiy-refleksiv darajaga bosqichma-bosqich olib chiqishi lozimligini bildiradi. Ushbu tamoyilni e’tiborga olmaslik — ko‘pgina dasturlarning talabani faqat yuzaki, tavsifiy refleksiya darajasida qoldirib qo‘yishining asosiy sababidir.

Ushbu to‘rt tamoyil bir-biridan ajralgan holda emas, balki yagona metodologik tizim sifatida amalga oshirilgandagina samara berishi mumkin — bu esa keyingi bo‘limda ko‘rib chiqiladigan pedagogik shart-sharoitlar tizimini ishlab chiqishning nazariy zaminini tashkil etadi.

3. Rivojlanishga to‘sqinlik qiluvchi omillar va ularning tizimli xarakteri.

O‘zbekiston oliy ta’lim muassasalarida (O‘zDJTU, Nizomiy nomidagi TDPU, SamDU misolida) o‘tkazilgan hujjatlar tahlili va o‘qituvchilar bilan suhbatlar shuni ko‘rsatadiki, refleksiv kompetensiyani rivojlantirishga to‘sqinlik qiluvchi omillarni beshta guruhga birlashtirish mumkin.

Motivatsion omil — M.Daudelin ta’kidlaganidek, kishilar o‘z tajribasini qayta o‘ylab ko‘rishga undaydigan ichki ehtiyoj sezmaganda, refleksiya yuzaki va formal xarakter kasb

etadi [7]. Bu holat O‘zbekiston OTMlarida ayniqsa yaqqol namoyon bo‘ladi: talabalar refleksiv topshiriqlarni baholash uchun bajaradi, kasbiy rivojlanish uchun emas.

Kognitiv omil — refleksiya nazariyasi va metodikasi bo‘yicha bilimlarning yetishmasligida namoyon bo‘ladi. Talabalarning aksariyati D.Deweyning «muammo sezish → tahlil → gipoteza → sinash → xulosa» zanjirini bilmaydi va shu bois refleksiya o‘rniga «darsda nima qildim» tarzidagi sodda tavsif bilan chegaralanadi.

Metodik omil — J.Moon va K.Zeichner tavsiya etgan refleksiv jurnal, portfolio kabi vositalarning amaliyotga tizimli joriy etilmaganligida ko‘rinadi [8; 1]. S.D.Brookfield tanqidiy refleksiv o‘qituvchi bo‘lishning to‘rtta linzasini — o‘z-o‘zini, talaba nuqtai nazarini, hamkasblar nuqtai nazarini va nazariy adabiyotni ko‘ra bilishni — taklif etadi, biroq O‘zbekiston talabalarida bu linzalarning birortasi ham tizimli shakllantirilmagan, chunki ularni shakllantiradigan vosita va jarayon mavjud emas [16].

Tashkiliy omil — L.Darling-Hammond va J.Bransford qayd etganidek, o‘qituvchi tayyorlash dasturlarida refleksiyaga alohida institutsional o‘rin ajratilmasa, u tasodifiy va samarasiz bo‘lib qoladi [9]. Hozirgi kredit-modul tizimida refleksiv faoliyat uchun alohida kredit soati va mentor kouching mexanizmi ko‘zda tutilmagan.

Raqamli omil — J.Hattie 800 dan ortiq meta-tahlil asosida raqamli feedback vositalarining o‘quv natijalariga effekt hajmini (d = 0,64) ta’kidlaydi, bu ko‘rsatkich ta’lim texnologiyalari orasida eng yuqorilaridan biri hisoblanadi [10]. S.Mann va S.Walsh video-refleksiyani o‘qituvchining o‘z «ko‘r nuqtalarini» aniqlashning eng samarali usuli sifatida ko‘rsatadi [18], biroq Mahara, Padlet, Flipgrid kabi raqamli refleksiya platformalari O‘zbekiston OTMlarida deyarli tanilmagan — infratuzilma va raqamli savodxonlik muammolari bu bo‘shliqni yanada chuqurlashtiradi.

Muhimi shundaki, bu besh omil bir-biridan ajralgan holda emas, balki izchil sabab-oqibat zanjiri sifatida namoyon bo‘ladi: motivatsion muammo kognitiv muammoni, kognitiv muammo metodik muammoni, metodik muammo esa tashkiliy muammoni kuchaytiradi, va bularning barchasi birgalikda raqamli bo‘shliqni yanada chuqurlashtiradi. Ushbu zanjirning har bir bo‘g‘ini vaqt o‘tishi bilan yengil holatdan (masalan, «refleksiv topshiriqlarga e’tiborsizlik») kasbiy darajadagi og‘ir natijaga («moslashmaydigan o‘qituvchi profili», «kasbiy burnout xavfi») aylanib boradi (1-jadvalga qarang). Shu bois muammoni erta — bevosita oqibat darajasida — aniqlab, integrativ tarzda bartaraf etish yagona samarali yo‘l hisoblanadi.

1-jadval. Refleksiv kompetensiya rivojlanishiga to‘sqinlik qiluvchi omillar va ularning oqibatlari zanjiri

Omil	Bevosita oqibat	Uzoq muddatli oqibat
Motivatsion	Refleksiv topshiriqlarga e’tiborsizlik	Reproduktiv, moslashmaydigan o‘qituvchi profili
Kognitiv	Dars tahlili yuzaki qoladi	Moslashuvchan bo‘lmagan

		o‘qituvchi
Metodik	O‘z-o‘zini baholash imkonsiz	Sifat past o‘qituvchi mahsuloti
Tashkiliy	Talaba o‘z-o‘ziga tashlanib qoladi	Kasbiy burnout xavfi
Raqamli	Zamonaviy refleksiya formatlari noma’lum	Xalqaro andozalardan orqada qolish

4. Xalqaro tajriba bilan qiyosiy tahlil.

Yuqorida keltirilgan besh omilning naqadar jiddiy ekanligini xalqaro tajriba bilan qiyoslash orqali yanada aniq ko‘rish mumkin. Muallif tomonidan olti mezon — refleksiv ta’lim uslubi, portfolio tizimi, refleksiv jurnal, mentor kouching, amaliy tadqiqot va raqamli refleksiya — bo‘yicha O‘zbekiston, Finlyandiya va Buyuk Britaniya tajribasi qiyosiy tahlil qilindi (manba: European Commission, 2004; Cambridge Assessment English, 2023 va muallif tomonidan tuzilgan tahlil asosida). Tahlil natijalari shuni ko‘rsatadiki, Finlyandiya va Buyuk Britaniyada barcha olti mezon bo‘yicha institutsional darajada majburiy tizim mavjud — masalan, Finlyandiyada o‘qituvchi tayyorlash dasturlarida ikki yillik tizimli mentorat va haftalik refleksiv jurnal talab etiladi, Buyuk Britaniyaning PGCE dasturida esa mentor kouching va portfolio himoyasi majburiy komponent hisoblanadi. O‘zbekistonda esa mazkur olti mezonning deyarli barchasi «tizimli emas» yoki «normativ darajada yo‘q» toifasiga kiradi.

Ushbu tafovutni umumlashtiruvchi 0–10 balli shkalada institutsionalizatsiya darajasini baholash natijasida O‘zbekiston 2,5 ball, Finlyandiya 9,0 ball, Buyuk Britaniya esa 8,5 ball ko‘rsatkichini qayd etdi — ya’ni O‘zbekistonning ko‘rsatkichi xalqaro andozadan deyarli 3,5 barobar past. Alohida ta’kidlash lozimki, ushbu «umumiy baho» ko‘rsatkichi validatsiyadan o‘tgan miqdoriy o‘lchov asbobi emas, balki muallif tomonidan amalga oshirilgan ekspert-sifat tahliliga asoslangan, tendensiyani illyustrativ tarzda ko‘rsatuvchi vosita sifatida talqin etilishi tavsiya etiladi; mezonlarning to‘liq miqdoriy validatsiyasi tadqiqotning keyingi bosqichlarida amalga oshiriladi.

Bunday keskin tafovut, birinchidan, yuqorida tasniflangan besh omilning nazariy taxmin emas, balki amaliyotda real mavjud, o‘lchanadigan muammo ekanligini tasdiqlaydi; ikkinchidan, integrativ yondashuvni joriy etishning nafaqat foydali, balki zaruriy chora ekanligini ko‘rsatadi. Ayniqsa mentor kouching va raqamli refleksiya yo‘nalishlaridagi tafovut eng katta bo‘lib, bu ikki yo‘nalish pedagogik shart-sharoitlar tizimida ustuvor e’tibor talab qiladigan zaif bo‘g‘inlar sifatida belgilandi.

5. Pedagogik shart-sharoitlar tizimi.

Yuqoridagi nazariy va qiyosiy tahlil asosida bo‘lajak ingliz tili o‘qituvchilarining refleksiv kompetensiyasini integrativ yondashuv orqali takomillashtirish uchun quyidagi beshta pedagogik shart-sharoit taklif etiladi, ular har biri aniq bir omilni bartaraf etishga qaratilgan (2-jadvalga qarang).

Birinchidan, o‘quv rejasiga refleksiv faoliyat uchun aniq kredit soati, mentor kouching mexanizmi va baholash mezonlarini kiritish (tashkiliy omilni bartaraf etish). Bu shart-sharoit L.Darling-Hammond va J.Bransfordning [9] tavsiyasiga muvofiq, refleksiyani tasodifiy emas, balki institutsional zaruratga aylantiradi.

Ikkinchidan, pedagogik amaliyot davomida haftalik refleksiv jurnal yuritish va hamkasblar bilan dars videolarini birgalikda tahlil qilishni (peer coaching) majburiy komponent sifatida joriy etish (metodik omilni bartaraf etish). J.Moon [8] va S.D.Brookfieldning [16] «to‘rtta linza» kontseptsiyasi aynan shu amaliyot orqali real amalga oshirilishi mumkin.

Uchinchidan, o‘qituvchi tayyorlovchi kafedralarda refleksiya nazariyasi va texnikalari (D.Schön, D.Kolb, F.Korthagen modellari) bo‘yicha maxsus modul yoki seminarlar tashkil etish (kognitiv omilni bartaraf etish). Bu shart-sharoit talabaning refleksiya jarayonini ongli, nazariy asoslangan tarzda amalga oshirishga o‘rgatadi.

To‘rtinchidan, talabalarni ilk kurslardanoq kichik tadqiqot loyihalariga (action research) jalb qilish orqali ularda «teacher-researcher» pozitsiyasini shakllantirish (motivatsion omilni bartaraf etish). D.Nunanning fikricha, aynan shu faoliyat orqali talaba o‘z sinf xonasini tadqiqot maydoniga aylantirib, refleksiyaga vaqt ajratishni ichki zaruratga aylantiradi.

Beshinchidan, raqamli platformalar (elektron portfolio, video kuzatuv ilovalari, LMS forumlari) vositasida refleksiv faoliyatni qo‘llab-quvvatlovchi texnologik infratuzilma yaratish (raqamli omilni bartaraf etish). J.Hattie [10] ko‘rsatgan yuqori effekt hajmini inobatga olib, bu shart-sharoit nafaqat raqamli, balki tashkiliy omilni ham qisman bartaraf etishga xizmat qiladi.

Ta’kidlash joizki, ushbu beshta shart-sharoit alohida-alohida emas, balki yagona integrativ-metodik tizim sifatida, bir-birini to‘ldiruvchi va kuchaytiruvchi tarzda joriy etilgandagina kutilgan natijani berishi mumkin — bu esa muammolarning tizimli, o‘zaro bog‘liq xarakteridan kelib chiqadigan tabiiy metodologik xulosadir.

2-jadval. Pedagogik shart-sharoitlar tizimi: omil, shart-sharoit va kutilayotgan natija

Bartaraf etiladigan omil	Taklif etilayotgan pedagogik shart-sharoit	Kutilayotgan natija
Tashkiliy	O‘quv rejasiga refleksiya uchun kredit soati va mentor kouching kiritish	Refleksiya institutsional zaruratga aylanadi
Metodik	Refleksiv jurnal va peer video-tahlilni majburiy joriy etish	O‘z-o‘zini baholash imkoniyati shakllanadi
Kognitiv	Refleksiya nazariyasi bo‘yicha maxsus modul/seminarlar	Refleksiya ongli, nazariy asoslanadi
Motivatsion	Ilk kurslardan action research loyihalariga jalb qilish	«Teacher-researcher» pozitsiyasi shakllanadi
Raqamli	E-portfolio va video kuzatuv infratuzilmasini yaratish	Raqamli refleksiya amaliyoti kengayadi

Xulosa.

O‘tkazilgan tahlil bir qator muhim xulosalar chiqarish imkonini berdi. Birinchidan, integrativ yondashuv uzluksizlik, amaliyotga yo‘naltirilganlik, teacher-researcher va darajama-daraja chuqurlashish tamoyillari asosida qurilishi zarur — bu tamoyillarning har biri xorijiy ilmiy maktablarning (Zeichner, Korthagen, Kolb, Schön, Larrivee) nazariy merosiga tayanadi. Ikkinchidan, refleksiv kompetensiyani rivojlantirishga to‘sqinlik qiluvchi besh omil (motivatsion, kognitiv, metodik, tashkiliy, raqamli) bir-biridan ajralgan emas, balki izchil sabab-oqibat zanjirini tashkil etadi, bu esa alohida, parcha-parcha yechimlarning samarasiz bo‘lishini oldindan belgilaydi. Uchinchidan, xalqaro tajriba (Finlyandiya — 9,0 ball, Buyuk Britaniya — 8,5 ball) bilan solishtirilganda O‘zbekistonning 2,5 balli ko‘rsatkichi muammoning nafaqat nazariy, balki amaliy-empirik jihatdan ham dolzarb ekanligini tasdiqlaydi.

Taklif etilgan beshta pedagogik shart-sharoit — o‘quv rejasiga kredit soati kiritishdan tortib raqamli infratuzilma yaratishgacha — bo‘lajak ingliz tili o‘qituvchilarini tayyorlash tizimini takomillashtirishning amaliy yo‘l xaritasini tashkil etadi. Ularning nazariy asoslanganligi va aniq omillarga yo‘naltirilganligi mazkur tizimni O‘zbekiston OTMlari sharoitida joriy etish uchun real amaliy asos yaratadi.

Tadqiqotning amaliy ahamiyati shundaki, taklif etilgan shart-sharoitlar tizimi chet tili o‘qituvchilarini tayyorlovchi kafedralar uchun o‘quv dasturlarini yangilashda, metodik qo‘llanmalar ishlab chiqishda hamda pedagogik amaliyotni tashkil etish tartibini takomillashtirishda bevosita qo‘llanilishi mumkin. Tadqiqotning keyingi bosqichida ushbu pedagogik shart-sharoitlarning samaradorligini pedagogik tajriba-sinov ishlari orqali empirik tekshirish, shuningdek har bir mezon bo‘yicha miqdoriy baholash instrumentini ishlab chiqish rejalashtirilgan.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Zeichner K., Liston D. Reflective Teaching: An Introduction. – Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, 1996. – 100 p.

2. Korthagen F.A.J. In Search of the Essence of a Good Teacher // Teaching and Teacher Education. – 2004. – Vol. 20, № 1. – P. 77–97.

3. Kolb D.A. Experiential Learning: Experience as the Source of Learning and Development. – Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall, 1984. – 256 p.

4. Wallace M.J. Training Foreign Language Teachers: A Reflective Approach. – Cambridge: Cambridge University Press, 1991. – 180 p.

5. Richards J.C., Lockhart C. Reflective Teaching in Second Language Classrooms. – Cambridge: Cambridge University Press, 1994. – 218 p.

6. Larrivee B. Transforming Teaching Practice: Becoming the Critically Reflective Teacher // Reflective Practice. – 2000. – Vol. 1, № 3. – P. 293–307.

7. Daudelin M.W. Learning from Experience Through Reflection // Organizational Dynamics. – 1996. – Vol. 24, № 3. – P. 36–48.

8. Moon J.A. A Handbook of Reflective and Experiential Learning: Theory and Practice. – London: RoutledgeFalmer, 2004. – 268 p.

9. Darling-Hammond L., Bransford J. Preparing Teachers for a Changing World. – San Francisco: Jossey-Bass, 2005. – 594 p.

10. Hattie J. Visible Learning: A Synthesis of Over 800 Meta-Analyses Relating to Achievement. – London: Routledge, 2009. – 392 p.

11. Азизхўжаева Н.Н. Педагогик технология ва педагогик маҳорат. – Тошкент: TDPU, 2006. – 192 б.

12. Xodjayev B.X. Bo‘lajak o‘qituvchilarning kasbiy kompetentligini rivojlantirish. – Toshkent: Fan, 2015. – 176 b.

13. Ушакова Е.Л. Рефлексивная компетентность педагога: сущность и структура // Педагогическое образование в России. – 2015. – № 4. – С. 45–50.

14. Козлов С.В. Формирование рефлексивной компетентности будущего учителя. – М.: МГПУ, 2012. – 164 с.

15. Normurodova N. Bo‘lajak o‘qituvchilarning kasbiy refleksiyasini shakllantirish masalalari // Pedagogika. – 2021. – № 3. – B. 88–94.

16. Brookfield S.D. Becoming a Critically Reflective Teacher. – 2nd ed. – San Francisco: Jossey-Bass, 2017. – P. 61–82.

17. Schön D.A. Educating the Reflective Practitioner. – San Francisco: Jossey-Bass, 1987. – P. 26–40.

18. Mann S., Walsh S. Reflective Practice in English Language Teaching: Research-Based Principles and Practices. – London: Routledge, 2017. – P. 22–44.